

Aleksandra Grubalska¹

Instytucja ławnika w Sądzie Najwyższym

Streszczenie

Artykuł dotyczy nowej instytucji ławników Sądu Najwyższego. W treści opracowania przedstawiono zagadnienia odnoszące się do kompetencji orzeczniczych ławników Sądu Najwyższego, warunków ich wyboru, sposobu powoływania ławników, ich praw i obowiązków oraz samorządu ławniczego – rady ławniczej Sądu Najwyższego. Zwieńczeniem artykułu stanowi omówienie problemów w zakresie instytucji oraz jej ocena. Założeniem opracowania jest ukazanie problemów powstałych na gruncie instytucji ławników Sądu Najwyższego, a także rozważenia jej likwidacji. Instytucja ta nie przystaje bowiem do polskiej kultury prawnej. Głównym problemem jest uczestnictwo czynnika społecznego w rozpoznawaniu spraw przed sądem najwyższej instancji. Z zasady ławnicy nie biorą przecież udziału w rozstrzyganiu spraw przed sądami odwoławczymi.

Słowa kluczowe

Ławnicy, Sąd Najwyższy, czynnik społeczny.

1. Wstęp

Ustawą z dnia 8 grudnia 2017 roku o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5; dalej: ustawa o SN) wprowadzono nową instytucję jaką są ławnicy Sądu Najwyższego (dalej: ławnicy SN). Po raz pierwszy w prawie polskim czynnik społeczny stał się częścią składu orzekającego w sądzie najwyższej instancji. Nie wskazano jednak motywów, które przyświecały utworzeniu instytucji. Jej wprowadzenie uzasadniano koniecznością zapewnienia kontroli społeczeństwa w sprawach, w których mogą zostać zachwiane elementy sprawiedliwości społecznej, zwiększenia udziału społeczeństwa w rozpoznawaniu spraw dyscyplinarnych, czy wzrostem zaufania obywateli do sędziów Sądu Najwyższego. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że udział ławników w postępowaniu przed Sadem Najwyższym urzeczywistnia kontrolę społeczną, czy zwiększa transparentność rozpoznawanych spraw². Podnosi się rów-

¹ Aleksandra Grubalska, doktorantka w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Łódzkiego, aplikantka sędziowska, ORCID: 0000-0003-2430-1812.

² Druk nr 2003. Przedstawiony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy o Sądzie Najwyższym [https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/5AB89A44A6408C3CC12581D800339FED/\\$File/2003.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/5AB89A44A6408C3CC12581D800339FED/$File/2003.pdf) (dostęp: 14 kwietnia 2023 r.), s. 83, 85–86.

niez, że wprowadzenie ławników Sądu Najwyższego stanowi realizację konstytucyjnej zasady udziału czynnika społecznego. W treści art. 182 Konstytucji RP nie ograniczono możliwości wdrożenia ławników tylko do sądów powszechnych. Z uwagi na treść art. 175 ust. 1 Konstytucji RP należy uznać możliwość uczestniczenia czynnika społecznego przed każdym z sądów, a więc zarówno przed sądami powszechnymi, Sądem Najwyższym, sądami wojskowymi czy administracyjnymi. Uczestnictwo obywateli w orzekaniu przed sądem odwoławczym czy kasacyjnym wydaje się sprzeczne z dotychczasowymi uwarunkowaniami prawno-historycznymi kraju. Czynniki społeczny zawsze brał udział w wydawaniu rozstrzygnięć jedynie przed sądami I instancji³.

Partycypacja ławników przed sądami odwoławczymi, czy sądem kasacyjnym nie przystaje również do zakresu ich wiedzy, czy kompetencji. We wskazanych sądach wymaga się od prawników posiadania znajomości doktryny, orzecznictwa i umiejętności dokonywania zaawansowanej wykładni przepisów, których nie sposób wymagać od ławników⁴. Również Andrzej Murzynowski dostrzegał zbędność czynnika społecznego przed sądami II instancji⁵. W piśmiennictwie proponowano możliwość tworzenia zawodowych składów 3-osobowych, które rozpoznawałyby sprawy w I instancji, co także nie przystawałoby do polskich realiów prawnych. Głównie z przyczyn ekonomicznych⁶.

Ławnicy uczestniczą w rozpoznawaniu przed Sądem Najwyższym tylko niektórych kategorii spraw. Należy wskazać, że rozwiązanie przyjęte w tym wypadku dowodzi niekonsekwencji prawodawcy. Z jednej strony odrzuca on możliwość partycypacji obywateli w składach sądów odwoławczych. Z drugiej zaś wprowadza czynnik społeczny do sądu najwyższej instancji, w którym rozpoznawane sprawy charakteryzują się skomplikowaniem pod względem prawnym. Ustawodawca umożliwił kontrolowanie orzeczeń wydanych również w składzie z udziałem ławników sądowi zawodowemu, aby następnie poddać wskazane rozstrzygnięcie kontroli z udziałem czynnika społecznego⁷.

2. Kompetencje orzecznicze ławników Sądu Najwyższego

Jednym z powodów wprowadzenia instytucji ławników SN jest konieczność udziału w składach orzekających osób posiadających wrażliwość społeczną, wiedzę i doświadczenie z zakresu życia codziennego. Perspektywa ławników jest w ocenie przedstawicieli legislatury inna niż sędziów zawo-

³ K. Szczucki, Komentarz do art. 59 ustawy o SN (w:) K. Szczucki (red.), Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz, wyd. II, LEX 2021, teza 1; M. Basa, Instytucja ławników Sądu Najwyższego, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny, Społeczny* 2020, Tom 82, nr 1, s. 85, 87, 89.

⁴ M. Basa, *Instytucja ławników...*, s. 87.

⁵ A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994, s. 241.

⁶ M. Basa, *Instytucja ławników...*, s. 88, 97 i literatura tam podana.

⁷ M. Basa, *Instytucja ławników...*, s. 87–88.

dowych. Przyczyny upatruje się w niewykonywaniu zawodów prawniczych przez sędziów społecznych⁸.

W rozpoznawaniu skarg nadzwyczajnych, spraw dyscyplinarnych, o których mowa w art. 27a § 1 pkt 1 ustawy o SN, oraz w innych postępowaniach dyscyplinarnych w których Sąd Najwyższy jest właściwy na podstawie przepisów odrębnych ustaw, uczestniczą ławnicy SN (art. 59 § 1 ustawy o SN). Ławnicy SN mogą zatem uczestniczyć w rozpoznawaniu wszystkich spraw dyscyplinarnych dotyczących sędziów SN oraz w odpowiednim zakresie postępowań dyscyplinarnych dotyczących: adwokatów i aplikantów adwokackich, radców prawnych aplikantów radcowskich, weterynarzy, notariuszy i aplikantów notarialnych, aptekarzy, sędziów sądów wojskowych i powszechnych, prokuratorów, prokuratorów Instytutu Pamięci Narodowej, rzeczników patentowych, diagnostów laboratoryjnych, lekarzy, pielęgniarek i położnych, fizjoterapeutów, czy komorników, asesorów komorniczych i aplikantów komorniczych⁹.

Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, Sąd Najwyższy orzeka w składzie 2 sędziów Sądu Najwyższego i 1 ławnika Sądu Najwyższego (w zakresie spraw poddanych kognicji składów ławniczych; art. 59 § 2 ustawy o SN). Wyjątki od wskazanej reguły obejmują dwie sytuacje. Pierwsza z nich dotyczy spraw, w których skarga nadzwyczajna dotyczy orzeczenia zapadłego w wyniku postępowania, w którego toku orzeczenie wydał Sąd Najwyższy (art. 94 § 2 ustawy o SN). Wskazaną sprawę rozpoznaje Sąd Najwyższy w składzie 5 sędziów Sądu Najwyższego orzekających w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz 2 ławników Sądu Najwyższego. Drugi wyjątek został wskazany w art. 73 § 1 pkt 2 ustawy o SN, gdy Sąd Najwyższy rozpoznaje w drugiej instancji sprawę jako sąd dyscyplinarny dla sędziów Sądu Najwyższego. Sprawę tę rozpoznaje skład 3 sędziów orzekających w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej i 2 ławników Sądu Najwyższego.

W toku postępowania przed Sądem Najwyższym ławnicy w składach orzekających stanowią mniejszość, inaczej niż w przypadku spraw rozpoznawanych przed sądami powszechnymi. Zatem ławnicy w tym wypadku nie mogą przegłosować sędziów. W przypadku spraw rozpoznawanych przed Sądem Najwyższym czynnik społeczny jest głosem doradczym¹⁰.

Należy odrzucić pogląd wskazany w doktrynie, zgodnie z którym negatywnie ocenia się kwestię personalnego ukształtowania składu z udziałem ławników SN. Zwrócono w nim uwagę na okoliczność odstąpienia od dotychczasowej przewagi liczebnej sędziów społecznych nad czynnikiem zawodowym¹¹. Nie sposób podzielić wskazanej koncepcji z uwagi na zakres

⁸ K. Szczucki, Komentarz do art. 59..., teza 2.

⁹ K. Szczucki, Komentarz do art. 59..., teza 3.

¹⁰ M. Basa, Instytucja ławników..., s. 91.

¹¹ M. Rogacka-Rzewnicka, Komentarz do art. 28 k.p.k. (w:) D. Szumiło-Kulczycka (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. II, LEX 2022, teza 5.

przedmiotowy spraw rozpoznawanych przed Sądem Najwyższym. Już sam udział ławników przed tym Sądem budzi kontrowersje. Jeszcze większe wątpliwości powodowałoby przyznanie ławnikom przewagi orzeczniczej. Logicznym jest przyznanie decydującego głosu ławnikom w sprawach rozpoznawanych przed sądem I instancji, w którym przedmiotem rozpoznania są m.in. kwestie ustalenia stanu faktycznego, gdzie doświadczenie życiowe obywateli może się przydać.

W zakresie odnoszącym się do kategorii spraw rozpoznawanych przez SN w składzie siedmioosobowym wynikał problem dotyczący wykładni art. 94 § 2 ustawy o SN. Zagadnienie prawne dotyczyło możliwości rozpoznawania we wskazanym składzie skargi nadzwyczajnej od orzeczenia sądu powszechnego, od którego została uprzednio oddalona kasacja przez Sąd Najwyższy. Jego skutkiem było wydanie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2019 roku. Sąd Najwyższy stwierdził w tym wypadku, że oddalenie kasacji wniesionej od orzeczenia sądu powszechnego, od którego wniesiono następnie skargę nadzwyczajną, powoduje, że ostatecznie Sąd Najwyższy wydał orzeczenie w „toku” postępowania. Zatem Sąd Najwyższy będzie zawsze rozpoznawał skargę nadzwyczajną wniesioną w takiej sytuacji procesowej w składzie siedmioosobowym¹². Zagadnienie właściwego składu orzekającego jest o tyle ważne, że skutkiem jego niezachowania jest wystąpienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 pkt 2 k.p.k.

Na gruncie wskazanego zagadnienia prawnego pojawił się również drugi pogląd, zgodnie z którym Sąd Najwyższy nie powinien rozpoznawać skargi nadzwyczajnej w powiększonym składzie. Zdaniem autora wskazanego poglądu, oddalenie kasacji nie ma wpływu na treść orzeczenia wydanego przez sąd powszechny. Wykładnia Sądu Najwyższego dokonana w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 10 października 2019 roku jest o tyle błędna, że funkcją skargi nadzwyczajnej jest nie kontrola rozstrzygnięcia wydanego w toku postępowania kasacyjnego (również rozstrzygnięcia negatywnego), lecz orzeczenia sądu powszechnego. Inny jest również model skargi nadzwyczajnej, który jest zbliżony bardziej do modelu rewizyjnego. W treści skargi nadzwyczajnej dopuszcza się podnoszenie uchybień dotyczących ustaleń stanu faktycznego¹³.

Mając na uwadze powyższe rozważania odnoszące się do prawidłowości składu orzekającego w sprawie, gdy przed rozpoznaniem skargi nadzwyczajnej oddalono kasację, nie sposób przyznać częściowej racji autorowi drugiego poglądu. Dokonując jednak wykładni językowej art. 94 § 2 ustawy o SN w zakresie, w którym odnosi się on do wniesienia skargi nadzwyczajnej dotyczącej orzeczenia zapadłego w wyniku postępowania, w którego to-

¹² Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2019 r., sygn. I NSNZP 1/19, LEX nr 2729315.

¹³ M. B a s a, *Institucja ławników...*, s. 90.

ku orzeczenie wydał Sąd Najwyższy, należy jednak opowiedzieć się za poglądem wyrażonym w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 10 października 2019 roku, częściowo zaś za argumentacją w jej uzasadnieniu. Moim zdaniem warto zwrócić uwagę na treść art. 89 § 1 ustawy o SN, który odnosi się do spraw, w których można wnieść skargę nadzwyczajną. Przywołany przepis posługuje się sformułowaniem „w sprawie”. Artykuł 94 § 2 ustawy o SN używa zaś zwrotu „w wyniku postępowania”. W tym wypadku mamy zatem do czynienia z pojęciem szerszym niż użyte uprzednio pojęcie „sprawa”. *A rerum natura* należy uznać, że zwrot „w wyniku postępowania, w którego toku orzeczenie wydał Sąd Najwyższy” należy rozumieć jako całość postępowania, również kasacyjnego toczącego się przed Sądem Najwyższym, w którego toku kasacja została oddalona. Inaczej trzeba wyklądać pojęcie „prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego kończącego postępowanie w sprawie”. W tym drugim wypadku należałoby zatem uznać, że art. 89 § 1 ustawy o SN odnosi się tylko do spraw, które były przedmiotem merytorycznego rozpoznania przez Sąd Najwyższy. *Per analogiam* należałoby rozumieć sprawę, w której sąd odwoławczy pozostawił bez rozpoznania wniesioną apelację.

3. Warunki wyboru ławników Sądu Najwyższego

Regulacja ustawy o SN wskazuje warunki wyboru ławników (art. 59 § 3 ustawy o SN). Wskazany przepis zawiera katalog przesłanek pozytywnych. W celu wybrania danej osoby na ławnika SN, konieczne jest łączne spełnienie ustawowych przesłanek. Ławnikiem może być osoba, która:

- 1) posiada wyłącznie obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i publicznych;
- 2) jest nieskazitelnego charakteru;
- 3) ukończyła 40 lat;
- 4) w dniu wyboru nie ukończyła 60 lat;
- 5) jest zdolna, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków ławnika SN;
- 6) posiada co najmniej wykształcenie średnie lub średnie branżowe.

Przywołane przesłanki stanowią kopię art. 158 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 217; dalej: p.u.s.p.) z pewnymi odmiennosciami. Pierwszą z nich jest wprowadzenie obowiązku posiadania wyłącznie obywatelstwa polskiego. Ławnikiem w sądzie powszechnym może być osoba, która posiada również obywatelstwo innego kraju. Kolejną odmiennością jest wyższa minimalna granica wieku, która w przypadku ławników Sądu Najwyższego wynosi 40 lat oraz niższa górna granica – 60 lat.

Wymóg posiadania wyłącznie obywatelstwa polskiego jest tożsamy w odniesieniu do kandydata na stanowisko sędziego SN (art. 30 § 1 pkt 1

ustawy o SN). W doktrynie wskazuje się, że przyczyną regulacji jest zrównanie statusu ławnika ze statusem sędziego SN¹⁴.

Kryterium ukończenia 40 lat przez kandydata na ławnika odpowiada art. 30 § 1 pkt 3 ustawy o SN w zakresie odnoszącym się do sędziów tegoż sądu. W zakresie odnoszącej się do górnej granicy wieku ławnika Sądu Najwyższego – nieukończenia 60 lat w chwili wyboru, należy wskazać, że ustawodawca nie podaje przyczyny obniżenia granicy wiekowej w odniesieniu do ławników sądów powszechnych (70 lat). Sędziowie Sądu Najwyższego przechodzą w stan spoczynku z dniem ukończenia 65. roku życia (art. 37 § 1 ustawy o SN). Wskazana kwestia nie była nigdy przedmiotem rozważań przedstawicieli doktryny i orzecznictwa. Wydaje się, że do braku zbieżności regulacji w zakresie górnej granicy wieku ławników i sędziów SN, czy ławników sądów powszechnych doszło na skutek nieprzemyślanych prac legislacyjnych. Ustawodawca nie uzasadnił powodów wskazanej różnicy. Brak również obiektywnych przyczyn, które mogłyby stanowić podstawę do uzasadnienia przywołanych różnic wiekowych.

Należy zwrócić uwagę, że w ustawie o SN brak przesłanki z art. 158 § 1 pkt 4 p.u.s.p., zgodnie z którą kandydat na ławnika powinien być zatrudniony, prowadzić działalność gospodarczą lub mieszkać w miejscu kandydowania co najmniej od roku. W tym zakresie w doktrynie podniesiono kwestię, czy zatem ławnik SN nie musi mieć miejsca zamieszkania na terytorium Polski? Zgodnie z pierwszym z poglądów, poprzez art. 71 ustawy o SN należy odpowiednio stosować art. 158 § 1 pkt 4 p.u.s.p., a zatem kandydat na ławnika SN powinien spełniać przywołane kryteria. Drugi pogląd odrzuca to stanowisko. Można zatem wybrać na ławnika SN obywatela polskiego zamieszkującego za granicą. Brak wymogu zamieszkiwania nie tyle na terytorium kraju, lecz miejsca kandydowania jest jednoznaczny. W innym wypadku doszłoby do umożliwienia pełnienia funkcji ławnika jedynie mieszkańcom Warszawy¹⁵.

Dokonując oceny kryteriów wyboru ławników, należy zwrócić uwagę również na treść art. 60 Konstytucji RP, który wskazuje, że obywatele polscy korzystający z pełni praw publicznych mają prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach. Z tego też powodu wymogi pozytywne zostania ławnikiem, jak również ławnikiem SN muszą być odpowiednie (ani zbyt wysokie, ani zbyt niskie), żeby zapewnić dostęp większości obywateli do pełnienia funkcji sędziego społecznego. W zakresie ławników SN powinien obowiązywać jeden wymóg podwyższony w stosunku do ławników sądów powszechnych, a odnoszący się do stażu pełnienia funkcji jako ławnik. Z uwagi na okoliczność, że ławnicy będą sprawować wymiar sprawiedliwości w sądzie najwyższej instancji, należałoby wprowadzić obowiązek pełnienia co

¹⁴ K. S z c z u c k i, Komentarz do art. 59..., teza 5.

¹⁵ M. B a s a, Instytucja ławników..., s. 93.

najmniej jednokrotnej kadencji ławnika sądu powszechnego. Także sędziowie, czy nawet asystenci sędziego Sądu Najwyższego nie zaczynają swojej pracy zawodowej we wskazanym organie judykatury, stąd konieczność pełnienia funkcji ławnika w sądzie powszechnym wydaje się oczywista. Również z uwagi na treść art. 60 Konstytucji RP należy odrzucić propozycje podwyższenia wymogów wyboru o konieczność ukończenia studiów prawnych. Wystarczające byłoby wprowadzenie kompleksowych szkoleń¹⁶.

Przesłanki negatywne znajdują się w treści art. 60 ustawy o SN. Regulacja ta wyłącza możliwość pełnienia obowiązków ławnika przez osoby wykonujące określone zawody, czy sprawujące pewne funkcje. W doktrynie podnosi się, że wyłączenia obejmują osoby, które z racji wykonywanych czynności mogłyby ograniczyć prawidłowe sprawowanie wymiaru sprawiedliwości¹⁷.

Wspomniany art. 60 ustawy o SN stanowi powtórzenie treści art. 159 § 1 p.u.s.p. W obrębie wskazanych regulacji zachodzą jednak pewne różnice. Poza katalogiem wskazanym w przywołanym przepisie regulacji ustrojowej, ławnikiem SN nie może być osoba: będąca ławnikiem w sądach powszechnych lub sądach wojskowych, pracująca w urzędach obsługujących centralne organy państwa, wykonująca zawód dla którego sądem właściwym w sprawach dyscyplinarnych może być Sąd Najwyższy, będąca notariuszem, zastępcą notarialnym albo aplikantem notarialnym, będąca posłem, senatorem, posłem do Parlamentu Europejskiego, która pełniła służbę, pracowała lub była współpracownikiem organów bezpieczeństwa państwa, wymienionych w art. 5 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (dalej: ustawa o IPN), czy należąca do partii politycznej.

Ograniczenie możliwości łączenia funkcji ławnika SN z ławnikiem w sądach powszechnych lub sądach wojskowych stanowi odpowiednik art. 159 § 2 p.u.s.p. w zakresie, w jakim zakazuje on możliwości bycia ławnikiem jednocześnie w więcej niż jednym sądzie.

Omówienia wymaga pojęcie centralnego organu państwa, które należy utożsamiać z centralnym organem państwowym (użyte m.in. w art. 188 pkt 3 Konstytucji RP). Są to organy, które działają na obszarze całego państwa, z wyłączeniem podmiotów prywatnych, czy organów samorządów zawodowych. Zakres ich kompetencji jest nieograniczony terytorialnie. Pojęcie centralnych organów państwa obejmuje organy, które mają swoje umocowanie w ustawie zasadniczej oraz aktach prawnych innego rzędu. Precyzuje się, że są to organy administracji rządowej i inne centralne konstytucyjne organy państwa¹⁸.

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2012 r. wskazano, jakie cechy powinien spełnić organ, żeby można uznać go za centralny kon-

¹⁶ M. B a s a, *Instytucja ławników...*, s. 93.

¹⁷ K. S z c z u c k i, *Komentarz do art. 60...*, teza 1.

¹⁸ K. S z c z u c k i, *Komentarz do art. 60...*, teza 3–4.

stytucyjny organ państwa. Powinien być on: jednostkowy w skali państwa, jego kompetencje powinny obejmować terytorium całego państwa, organ ten powinien mieć konstytucyjnie określoną i niepowtarzalną nazwę lub zostać zaliczonym do niepowtarzalnej kategorii organów¹⁹.

Warto zauważyć, że ustawodawca precyzuje, że ławnikiem SN nie może zostać osoba pracująca w urzędach obsługujących centralne organy państwa, nie zaś piastun organu²⁰.

Odnosząc się do przesłanki negatywnej w postaci zakazu łączenia funkcji ławnika SN z byciem posłem, senatorem, posłem do Parlamentu Europejskiego, czy przynależnością do partii politycznej, należy wskazać, że ustawodawca w tym wypadku wprowadza wymóg bezwzględnej apolityczności. Inaczej niż w odniesieniu do ławników sądów powszechnych, którzy nie mogą łączyć pełnionej funkcji z byciem radnym gminy, powiatu lub województwa. Wskazany wymóg stanowi istotne ograniczenie swobody obywatelskiej w zakresie działalności w partiach politycznych, czy działalności publicznej. Należy jednak uznać, że od ławników pełniących funkcję w sądzie najwyższej instancji należy oczekiwać więcej niż od ławników sądów powszechnych.

4. Sposób powoływania ławników Sądu Najwyższego

Omówienie wskazanego zagadnienia należy rozpocząć od przybliżenia podmiotów odpowiedzialnych za ustalenie liczby ławników i ich wybór. Pierwsza z przedstawionych czynności należy do Kolegium SN (art. 61 § 1 ustawy o SN). Swoje zadanie Kolegium powinno wykonać przed końcem kadencji poprzednich ławników, aby zapewnić ciągłość pełnienia funkcji sędziów społecznych. Wyjątkiem była sytuacja wyboru ławników pierwszej kadencji. Na podstawie art. 126 § 2 ustawy o SN, wskazana czynność miała być wykonana w terminie miesiąca od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Kolegium SN powinno dokonać ustalenia liczby ławników w takiej ilości, aby zapewnić sprawne funkcjonowanie Sądu, mając na uwadze również treść art. 68 § 1 ustawy o SN, a zatem liczbę dni w ciągu roku, w których ławnik Sądu Najwyższego może zostać wyznaczony do udziału w rozprawach. W ustawie o SN ustalono wskazaną granicę na 20 dni²¹.

Czynność wyboru ławników należy do Senatu. Dokonuje on wyboru w głosowaniu jawnym (art. 61 § 2 ustawy o SN). Wspomniane wybory odbywają się najpóźniej w październiku roku kalendarzowego, w którym upływa kadencja dotychczasowych ławników SN (art. 61 § 5 ustawy o SN). Zatem w tym samym miesiącu, co wybory ławników sądów powszechnych. Różnica obejmuje organ dokonujący wyboru.

¹⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2012 r., sygn. U 3/11, LEX nr 1230135.

²⁰ K. Szczucki, Komentarz do art. 60..., teza 5.

²¹ K. Szczucki, Komentarz do art. 61..., teza 1.

Kadencja ławników SN trwa tyle samo, co ławników sądów powszechnych, bo 4 lata kalendarzowe następujące po roku, w którym dokonano wyborów. Również i w przypadku ławników wybranych w trakcie kadencji, ich funkcja wygasa z upływem kadencji ogółu ławników SN (art. 61 § 3 ustawy o SN).

Regulacja dopuszcza możliwość pełnienia funkcji przez ławnika po upływie kadencji. W takim wypadku ławnik SN może brać udział jedynie w rozpoznawaniu sprawy rozpoczętej wcześniej z jego udziałem, do czasu jej zakończenia (art. 61 § 4 ustawy o SN). Zatem dokładnie tak samo, jak ławnik sądów powszechnych.

Po ustaleniu liczby ławników przez Kolegium SN, Pierwszy Prezes SN podaje liczbę ławników do wiadomości Marszałka Senatu najpóźniej na 30 dni przed upływem terminu zgłaszania kandydatów. Kandydaci na ławników SN są zgłaszani Marszałkowi Senatu (art. 62 § 1 ustawy o SN).

Niezwłocznie po podaniu do wiadomości Marszałka Senatu ustalonej liczby ławników SN albo po złożeniu wniosku o wybór uzupełniający, na senackiej stronie internetowej udostępnia się informację o przystąpieniu do wyboru ławników SN, która zawiera najważniejsze informacje w tym zakresie, a m.in. liczbę wybieranych ławników i określenie ich kadencji, ze wskazaniem czy wybór dotyczy pełnej kadencji, czy też ma charakter uzupełniający (art. 96a ust. 1 uchwały Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 23 listopada 1990 r. Regulamin Senatu; tekst jedn. M. P. z 2018 r., poz. 846).

Inaczej niż w odniesieniu do ławników sądów powszechnych, kandydatów na ławników SN mogą zgłaszać jedynie stowarzyszenia, inne organizacje społeczne i zawodowe, zarejestrowane na podstawie odrębnych przepisów, z wyłączeniem partii politycznych oraz co najmniej 100 obywateli mających czynne prawo wyborcze. Ustawa o SN wyłącza zatem możliwość zgłaszania kandydatów przez Prezesów SN, czy Pierwszego Prezesa SN. Zgłoszenia mogą następować w terminie do dnia 30 czerwca roku kalendarzowego, w którym upływa kadencja dotychczasowych ławników Sądu Najwyższego (art. 62 § 2 ustawy o SN). Ustawodawca w tym zakresie podwyższa wymóg uzyskania poparcia obywateli do 100. W przypadku ławników sądów powszechnych ta liczba jest dwukrotnie niższa, bowiem wynosi 50. Należy uznać, że ustawodawca dokonał zwiększenia wymogów, z uwagi na rangę podmiotu, do którego następuje kandydowanie.

Inaczej niż w przypadku ławników sądów powszechnych, ławników SN opiniuje nie odpowiedni zespół, lecz Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji (dalej: Komisja; art. 96b ust. 1 regulaminu Senatu). Po zbadaniu zgłoszeń Komisja wskazuje Marszałkowi Senatu kandydatów, których zgłoszenia zostały wniesione w terminie i spełniają wymogi formalne oraz przedstawia Senatowi projekt uchwały stwierdzającej pozostawienie bez dalszego biegu zgłoszeń wniesionych po upływie terminu lub niespełniających wymogów formalnych (art. 96b ust. 2 regulaminu Senatu).

Marszałek Senatu zasięga od Komendanta Głównego Policji informacji o kandydatach na ławników SN. Informacje te uzyskuje się i sporządza na zasadach określonych dla informacji o kandydacie do objęcia stanowiska sędziowskiego w sądzie powszechnym (art. 62 § 3 ustawy o SN). Marszałek Senatu przekazuje Komisji otrzymane informacje. Dotyczą one jedynie tych kandydatów, których zgłoszenia zostały wniesione w terminie oraz spełniają wymogi formalne (art. 96b ust. 3 regulaminu Senatu). Po przedłożeniu Komisji wszystkich dokumentów, przedstawia ona Senatowi listę kandydatów oraz opinie o nich. Komisja wskazuje, którzy kandydaci spełniają wymogi określone w ustawie o Sądzie Najwyższym. Opinia zostaje sformułowana w oparciu o posiadane dokumenty, a w razie potrzeby przesłuchania określonych kandydatów – także w oparciu o nie (art. 96b ust. 4 regulaminu Senatu).

Marszałek Senatu przesyła niezwłocznie Pierwszemu Prezesowi SN uchwałę Senatu w sprawie wyboru ławników oraz niezbędne dokumenty dotyczące wybranych ławników (art. 63 § 1 ustawy o SN, art. 96d regulaminu Senatu). W razie niewybrania kandydat, albo podmiot go zgłaszający odbiera w terminie 60 dni od dnia podjęcia uchwały przez Senat kartę zgłoszenia wraz z dołączonymi dokumentami (również informacją uzyskaną od Komendanta Głównego Policji). W przypadku nieodebrania dokumentów, podlegają one zniszczeniu przez Kancelarię Senatu w terminie 30 dni po upływie 60-dniowego terminu (art. 96 ust. 1–3 regulaminu Senatu).

Pierwszy Prezes SN wręcza ławnikom SN zawiadomienie o dokonanych wyborze i odbiera od nich ślubowanie według specjalnej roty. W jej treści ławnicy zobowiązują się m.in. do wiernej służby Rzeczypospolitej Polskiej, stania na straży prawa i praworządności, do sumiennego wypełniania obowiązków ławnika czy orzekania zgodnie z przepisami (art. 63 § 2 ustawy o SN). Również jak w przypadku ławników sądów powszechnych, treść roty ślubowania składanej przez ławników odpowiada rocie ustalonej dla sędziów, z odpowiednią zmianą. I w tym wypadku składający ślubowanie może dodać na końcu zwrot: „Tak mi dopomóż Bóg” (art. 63 § 3 ustawy o SN). Akt ślubowania jest niezbędnym wymogiem pełnienia funkcji ławnika. Z tego powodu odmowa złożenia ślubowania jest równoznaczna ze zrzeczeniem się jej (art. 63 § 4 ustawy o SN). Ustawa nie wskazuje na termin odbioru ślubowania od ławnika SN.

Po odebraniu ślubowania Pierwszy Prezes SN wpisuje ławnika na listę ławników SN. Z tą chwilą ławnicy mogą być wyznaczani do orzekania. Pierwszy Prezes wydaje również legitymację ławnikom (art. 63 § 5 ustawy o SN).

Inaczej niż w przypadku ławników sądów powszechnych, regulacja ustawy o SN nakłada na Pierwszego Prezesa obowiązek zorganizowania szkolenia dla ławników na temat skargi nadzwyczajnej oraz postępowania dyscyplinarnego. Udział w nim ławników jest obowiązkowy (art. 63 § 6 ustawy o SN). Za udział we wskazanych szkoleniach ławnicy otrzymują rekompens-

satę pieniężną (art. 68 § 2 ustawy o SN). Ustawodawca zdaje sobie sprawę ze specyfiki materii, która będzie przedmiotem rozpoznania z udziałem ławników, zobowiązując Pierwszego Prezesa do zorganizowania szkoleń. Ławnicy SN nie muszą mieć ukończonych studiów prawniczych, czy aplikacji sędziowskiej, zatem zagadnienia z zakresu postępowania dyscyplinarnego i skargi nadzwyczajnej mogą budzić dla nich pewne trudności.

Dokonując wykładni językowej art. 63 § 6 ustawy o SN (udział w szkoleniach jest obowiązkowy), należy dojść do konkluzji, że uchylenie się od obowiązku może być podstawą do odwołania ławnika przez Senat na wniosek Pierwszego Prezesa z uwagi na niewykonywanie należących do niego obowiązków (art. 166 § 2 pkt 2 p.u.s.p. w zw. z art. 71 ustawy o SN)²².

Funkcja ławnika wygasa w przypadku prawomocnego skazania za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe lub w przypadku stwierdzenia, że ławnik Sądu Najwyższego pełnił służbę, pracował lub był współpracownikiem organów bezpieczeństwa państwa, wymienionych w art. 5 ustawy o IPN. Marszałek Senatu stwierdza wygaśnięcie funkcji z tego powodu i informuje o tym Pierwszego Prezesa SN (art. 64 § 1 ustawy o SN).

W zakresie pierwszej podstawy wygaśnięcia funkcji ławnika SN należy wskazać, że inaczej niż w przypadku ławników sądów powszechnych, ustawodawca zawęży jej zakres. Mandat ławnika sądu powszechnego wygasa w razie prawomocnego skazania za przestępstwo bądź wykroczenie, w tym również za przestępstwo lub wykroczenie skarbowe. W odniesieniu do ławników SN podstawą do wygaśnięcia funkcji jest tylko skazanie za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe. Zatem w przypadku skazania za nieumyślne przestępstwo czy przestępstwo skarbowe, jak również umyślne i nieumyślne przestępstwo prywatnoskargowe lub wykroczenie, funkcja ławnika nie wygaśnie. Wskazaną regulację należy ocenić pozytywnie w zakresie przestępstw nieumyślnych, których popełnienie następuje najczęściej na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że oskarżony możliwość popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzieć (art. 9 § 2 k.k.). Pozytywnie należy ocenić także brak podstawy do wygaśnięcia funkcji w przypadku skazania za wykroczenie powszechne czy skarbowe. Wątpliwości może budzić jednak niewskazanie przez ustawodawcę podstawy do wygaśnięcia funkcji ławnika SN w przypadku skazania za umyślne przestępstwo prywatnoskargowe.

W ocenie ustawodawcy, tylko prawomocne skazanie za powyższe czyny pociąga za sobą wygaśnięcie funkcji ławnika. W doktrynie wskazuje się, że oznacza to odebranie ławnikowi przymiotu nieskazitelnego charakteru. Na-

²² K. Szczycki, Komentarz do art. 63..., teza 4.

leży jednak pamiętać, że prawomocne skazanie ławnika SN za inne czyny, które na podstawie art. 64 § 1 ustawy o SN nie stanowią podstawy do wygaśnięcia funkcji może stanowić przyczynę do jego odwołania w oparciu o art. 166 § 2 pkt 2 p.u.s.p. w zw. z art. 71 ustawy o SN z uwagi na zachowanie godzące w powagę sądu²³.

Drugą podstawą wygaśnięcia funkcji ławnika SN jest stwierdzenie, że ławnik pełnił służbę, pracował lub był współpracownikiem organów bezpieczeństwa państwa, wymienionych w art. 5 ustawy o IPN. Wybranie na ławnika w tym wypadku stanowi naruszenie art. 60 pkt 14 ustawy o SN, stanowiącego o tym, kto nie może zostać ławnikiem. Na podstawie art. 64 § 2 ustawy o SN do ławników Sądu Najwyższego stosuje się odpowiednio przepisy art. 36 § 5–8 ustawy o SN. Należy wskazać, że ustawodawca nieprecyzyjnie uregulował omawianą kwestię. W treści przywołanego art. 36 § 5 ustawy o SN wskazuje się natomiast, że art. 36 § 1 pkt 8 ustawy o SN (a zatem przepis zakazujący wyboru na sędziego osoby, która pełniła służbę, pracowała lub była współpracownikiem organów bezpieczeństwa państwa) stosuje się do osób urodzonych przed dniem 1 sierpnia 1972 roku. Analogicznej regulacji nie zawiera jednak art. 60 pkt 14 ustawy o SN. W przypadku stwierdzenia, że osoba urodzona po 1 sierpnia 1972 roku była współpracownikiem organów bezpieczeństwa państwa brak podstawy do wygaśnięcia funkcji ławnika SN. W takiej sytuacji możliwe jest jedynie odwołanie ławnika w oparciu o art. 166 § 2 pkt 2 p.u.s.p. w zw. z art. 71 ustawy o SN z uwagi na zachowanie godzące w powagę sądu po uprzednim niewyznaczeniu go do pełnienia obowiązków z uwagi na ujawnienie okoliczności, które nie pozwalały na jego wybór (art. 65 pkt 1 ustawy o SN)²⁴.

Warto podnieść, że Pierwszemu Prezesowi przysługuje uprawnienie do zwrócenia się do Prezesa Instytutu Pamięć Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (dalej: Prezes IPN) celem uzyskania informacji w zakresie współpracowania przez ławnika z organami bezpieczeństwa państwa. Na Prezesie IPN ciąży obowiązek zawiadomienia o tym z urzędu Pierwszego Prezesa, gdy samodzielnie poweźmie wskazaną informację²⁵.

Należy wskazać, że ustawodawca jest niekonsekwentny w zakresie używanej terminologii. W ustawie ustrojowej w odniesieniu do wskazanej regulacji ustawodawca posługuje się bowiem „wygaśnięciem mandatu”, zaś w przypadku ustawy o SN mówi już o „wygaśnięciu funkcji”. Mając na uwadze zakaz wykładni synonimicznej, nie sposób przypisywać tym terminom jednolitego znaczenia. Z drugiej jednak strony należy uznać, że w obu wypadkach chodzi o to samo, przez co wskazana regulacja budzi istotne wątpliwości.

W ustawie o SN uregulowano również kwestię zawieszenia ławnika w pełnieniu funkcji (art. 65 ustawy o SN). Nie wyznacza się go do pełnienia obo-

²³ K. Szczucki, Komentarz do art. 64..., teza 2.

²⁴ K. Szczucki, Komentarz do art. 64..., teza 3.

²⁵ K. Szczucki, Komentarz do art. 64..., teza 4.

wiązków w przypadku: ujawnienia okoliczności, które nie pozwalały na jego wybór, wszczęcia postępowania o odwołanie – do czasu podjęcia przez Senat uchwały w przedmiocie odwołania, wszczęcia postępowania o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe – do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy. Wskazana regulacja stanowi dokładne powtórzenie art. 167 § 1 p.u.s.p., a zatem podstaw do zawieszenia ławników sądów powszechnych. Również jak w przypadku przepisów ustrojowych ustawodawca nie przewiduje czasowego zawieszenia ławnika na podstawie ujawnienia podstawy, która nie pozwalała na jego wybór, co jest zrozumiałe. Ławnik nie spełnia bowiem wymogów wyboru.

W ustawie o SN nie znalazła się osobna regulacja dotycząca procedury odwołania ławnika. W tym zakresie należy stosować art. 96f regulaminu Senatu oraz art. 166 § 2 p.u.s.p. w zw. z art. 71 ustawy o SN. W art. 96f ust. 1 regulaminu Senatu znalazło się wyraźne odesłanie do regulacji z ustawy o ustroju sądów powszechnych. Odnosząc to do treści art. 71 ustawy o SN należy stwierdzić, że powyższy przepis stanowi *superfluum* ustawowe.

Odnosząc natomiast regulację art. 166 § 2 p.u.s.p. do specyfiki ustawy o SN należy uznać, że pierwszym krokiem ku odwołaniu ławnika jest złożenie przez Pierwszego Prezesa SN wniosku do Senatu w tym przedmiocie. Na podstawie art. 166 § 2a p.u.s.p. w zw. z art. 71 ustawy o SN wspomniany wniosek Pierwszy Prezes składa łącznie z opiniami rady ławniczej oraz Kolegium SN albo wraz ze swoim oświadczeniem, że opinia lub opinie nie zostały wydane w terminie 21 dni od dnia doręczenia wniosku do zaopiniowania. W przypadku braku opinii Pierwszy Prezes przedkłada Senatowi również potwierdzenie doręczenia wniosku do zaopiniowania.

Odwołanie ławnika SN następuje wyłącznie w przypadkach określonych w ustawie ustrojowej. Marszałek Senatu przedstawia Senatowi projekt uchwały w tej sprawie, który podlega zaopiniowaniu przez Komisję Praw Człowieka, Praworządności i Petycji (art. 96f ust. 1 regulaminu Senatu). Przewodniczący Komisji zaprasza ławnika, którego dotyczy projekt uchwały, a w razie niemożności osobistego stawiennictwa – ustanowionego przez niego pełnomocnika, do udziału w posiedzeniu Komisji w celu złożenia wyjaśnień (art. 96f ust. 2 regulaminu Senatu). Ławnik może wziąć udział również w posiedzeniu Senatu (art. 96f ust. 3 regulaminu Senatu). Marszałek Senatu przesyła niezwłocznie Pierwszemu Prezesowi SN uchwałę Senatu w przedmiocie odwołania ławnika (art. 96f ust. 4 regulaminu Senatu).

W doktrynie wskazuje się, że w przypadku wystąpienia po stronie ławnika przyczyny, która nie pozwalała na jego wybór koniecznym wydaje się skorzystanie z procedury odwołania ławnika, uregulowanej w art. 96f regulaminu Senatu oraz art. 166 § 2 p.u.s.p. w zw. z art. 71 ustawy o SN²⁶. Wątpliwości budzi

²⁶ K. Szczucki, Komentarz do art. 65..., teza 1–2.

możliwość zakwalifikowania okoliczności, które nie pozwalały na wybór ławnika jako jednej z podstaw odwołania z art. 166 § 2 p.u.s.p. Wydaje się, że jedynym rozwiązaniem byłoby zakwalifikowanie wskazanej sytuacji jako podstawy z art. 166 § 2 pkt 4 p.u.s.p., a to niezdolności do wykonywania obowiązków ławnika. Choć w odniesieniu do regulacji ustrojowej i poczynionych na jej gruncie rozważań, najważniejszym wydaje się jednak uznanie, że ławnik powinien zrzec się mandatu na podstawie art. 166 § 3 p.u.s.p. w zw. z art. 71 ustawy o SN.

Wybory uzupełniające w Sądzie Najwyższym przeprowadza się w razie potrzeby, a zwłaszcza z powodu zmniejszenia w czasie kadencji liczby ławników. Do zmniejszenia liczby ławników może dojść na skutek rezygnacji przez ławnika z pełnionej funkcji, wygaśnięcia jej lub odwołania ławnika. Inną przyczyną do przeprowadzenia wyborów uzupełniających w razie potrzeby może być ustalenie zbyt małej liczby ławników, która nie będzie odpowiadać rzeczywistym potrzebom sądu. Wybory uzupełniające przeprowadza Senat, na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego (art. 66 ustawy o SN)²⁷.

5. Prawa i obowiązki ławników Sądu Najwyższego

Prawa i obowiązki ławników SN są zbliżone do praw i obowiązków ławników sądów powszechnych. Ustawa o SN wskazuje na zrównanie ich pozycji ze statusem sędziego, uregulowanie liczby dni, w których ławnicy uczestniczą w rozprawie czy prawo do rekompensaty pieniężnej i zwrotu kosztów podróży.

Artykuł 67 § 1 i 2 ustawy o SN stanowi dokładne powtórzenie art. 169 § 1 i 2 p.u.s.p. W zakresie orzekania ławnicy Sądu Najwyższego są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom. Ławnik nie może przewodniczyć rozprawie i naradzie ani też wykonywać czynności sędziego poza rozprawą, chyba że ustawy stanowią inaczej (art. 67 § 1 i 2 ustawy).

O czym była już mowa, niezawisłość ławnicza obejmuje jedynie sferę orzekania, inaczej niż w przypadku sędziów. Niezawisłość obejmuje bycie bezstronnym w stosunku do stron postępowania, jak również niezależność od wpływów z zewnątrz (od innych władz czy organów)²⁸. Podleganie Konstytucji RP i ustawom oznacza natomiast, że ławnicy w sprawowaniu swej funkcji muszą przestrzegać prawa powszechnie obowiązującego. Nie mogą zatem wydać rozstrzygnięcia, które byłoby z nim sprzeczne. Również jak w przypadku ławników sądów powszechnych, ustawodawca i w tym wypadku nie odnosi do ławników innych uprawnień przysługujących sędziom, jak np. objęcie ich immunitetem²⁹.

²⁷ K. S z c z u c k i, Komentarz do art. 66..., teza 1–2.

²⁸ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 1998 r., sygn. K 3/98, LEX nr 33153, Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 kwietnia 1999 r. sygn. K 8/99, LEX nr 36399.

²⁹ K. S z c z u c k i, Komentarz do art. 67..., teza 1–2.

W zakresie zrównania praw ławników SN z prawami sędziów tegoż sądu należy wskazać, że w tym wypadku również strój urzędowy ławnika jest tożsamy ze strojem urzędowym sędziego. Strojem urzędowym ławnika SN na rozprawie i posiedzeniu jawnym jest toga i biret, zaś sędziego przewodniczącego również łańcuch z wizerunkiem orła³⁰.

W celu zapewnienia udziału ławników w rozprawie lub posiedzeniu należy ich zawiadomić. Ławników zawiadamia się o terminie rozprawy lub posiedzenia co najmniej na 14 dni przed posiedzeniem lub rozprawą, a w wyjątkowych przypadkach w terminie krótszym, jednocześnie zawiadamiając pracodawcę zatrudniającego ławnika. Nieobecnego ławnika zastępuje, jeżeli to możliwe, ławnik mający inną rozprawę lub posiedzenie w tym samym dniu (§ 85 ust. 1–3 regulaminu SN).

W odniesieniu do ławników sądów powszechnych powyższy termin na ich zawiadomienie wynosi co najmniej 7 dni przed terminem rozprawy lub posiedzenia. Wskazany termin w odniesieniu do ławników SN jest dłuższy z uwagi na okoliczność, że nie wszyscy wybrani ławnicy zamieszkują na terenie Warszawy. Założeniem regulacji jest umożliwienie ławnikowi przyjazdu do miejsca wykonywania funkcji.

Warto zauważyć, że inaczej niż w przypadku ławników sądów powszechnych, ławnicy SN nie mogą samodzielnie sporządzać uzasadnień orzeczeń. Ławnikom na gruncie regulacji ustrojowej przysługuje prawo sporządzenia uzasadnienia. Zasadą jest, że przewodniczący posiedzenia lub rozprawy lub sędzia sprawozdawca sporządza orzeczenie i jego uzasadnienie. W sytuacji, gdy sporządzenie pisemnego uzasadnienia orzeczenia przez przewodniczącego lub sędziego sprawozdawcę nie jest możliwe lub napotyka przeszkody, których czasu trwania nie można przewidzieć, na zarządzenie przewodniczącego wydziału uzasadnienie sporządza inny sędzia lub ławnik, który brał udział w wydaniu orzeczenia. Gdy sporządzenie pisemnego uzasadnienia nie jest możliwe, przewodniczący wydziału czyni o tym wzmiankę w aktach sprawy. W sytuacji, gdy pisemne uzasadnienie sporządza ławnik, przewodniczący wydziału w razie potrzeby wyznaczy sędziego do udzielenia pomocy ławnikowi przy sporządzaniu tego uzasadnienia (§ 119 ust. 1, 2 i 4 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych; tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 2514).

Pomimo iż art. 68 § 2 ustawy o SN stanowi, że ławnik otrzymuje rekompensatę pieniężną za czas wykonywania czynności w sądzie, wskazując, wśród nich sporządzenie uzasadnienia, § 108 ust. 1 i 2 regulaminu SN wskazuje, że uzasadnienie orzeczenia sporządza sędzia sprawozdawca. W przypadku sytuacji, gdy sędzia sprawozdawca zgłosił zdanie odrębne, nie

³⁰ § 67 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 lipca 2022 r. Regulamin Sądu Najwyższego (Dz. U. z 2022 r., poz. 1489; dalej: regulamin SN).

ma on obowiązek uzasadniać wydane orzeczenie. Gdy odmówił on sporządzenia uzasadnienia orzeczenia, do którego zgłosił zdanie odrębne, albo jeżeli sporządzenie uzasadnienia orzeczenia przez sędziego sprawozdawcę nie jest możliwe lub napotyka przeszkody, których czasu trwania nie można przewidzieć, uzasadnienie orzeczenia sporządza sędzia, który brał udział w wydaniu orzeczenia, wyznaczony przez przewodniczącego rozprawy lub posiedzenia (§ 108 ust. 1 i 2 regulaminu SN). Regulacja wskazuje wprost, że uzasadnienie orzeczenia wydane przez Sąd Najwyższy może sporządzić tylko sędzia. Przywołany przepis nie posługuje się słowem ławnik. Z treści art. 68 § 2 ustawy o SN nie sposób wyprowadzać podstawy do sporządzenia przez ławnika uzasadnienia. Stanowi on bowiem jedynie o rekompensacie pieniężnej. Za powyższym stanowiskiem może przemawiać również okoliczność, że ławnicy w Sądzie Najwyższym nie stanowią większości składu orzekającego, nie mogą zatem przegłosować sędziów. Ich pozycja, jak również uprawnienia są zatem mniejsze niż ławników sądów powszechnych³¹.

O każdym przypadku nieusprawiedliwionej nieobecności ławnika na posiedzeniu lub rozprawie, przewodniczący składu orzekającego zawiadamia, za pośrednictwem Prezesa SN kierującego pracą izby, Pierwszego Prezesa oraz może zawiadomić również Radę Ławniczą Sądu Najwyższego (dalej: Rada Ławnicza SN).

Kwestia odnosząca się do liczby dni pełnienia funkcji przez ławnika została uregulowana w ustawie o SN. Ławnik może zostać wyznaczony do udziału w rozprawach w wymiarze nie większym niż 20 dni w roku. Liczba dni może być zwiększona przez Pierwszego Prezesa SN tylko z ważnych przyczyn, a zwłaszcza w przypadku konieczności zakończenia rozprawy z udziałem tego ławnika (art. 68 § 1 ustawy o SN).

Ustawodawca także i w tym wypadku bierze pod uwagę okoliczność, że funkcja pełniona przez ławnika SN nie ma charakteru zawodowego³². Założeniem jest umożliwienie ławnikom wykonywania również obowiązków pracowniczych. Należy zauważyć, że w odniesieniu do ławników sądów powszechnych, liczba dni, w których ławnik SN może wykonywać funkcje orzecznicze jest większa. Wynosi 20 dni w odróżnieniu do 12 na gruncie art. 170 § 1 p.u.s.p.

Przewodniczący wydziału kieruje pracą wydziału, wykonuje czynności zlecone przez Prezesa SN. Do jego obowiązków należy również zawiadomienie Pierwszego Prezesa, za pośrednictwem Prezesa kierującego pracą izby, o potrzebie zwiększenia liczby dni udziału w rozprawach przez ławnika oraz przewidywanej ich liczbie koniecznej do zakończenia spraw z jego udziałem (§ 75 ust. 1 pkt 9 regulaminu SN). Regulacja stanowi również o wypadku niezwiększenia liczby dni udziału w rozprawach wobec ławnika SN. W takiej

³¹ K. Szczucki, Komentarz do art. 67..., teza 4–5.

³² K. Szczucki, Komentarz do art. 68..., teza 1.

sytuacji wyznacza się nowego ławnika z listy (§ 75 ust. 2 regulaminu SN). Regulamin SN, inaczej niż ustawa ustrojowa, przewiduje zatem możliwość niezwiększenia liczby dni udziału w rozprawach przez ławnika SN.

Ławnik SN otrzymuje rekompensatę pieniężną za czas wykonywania czynności w sądzie, którymi są udział w rozprawie lub posiedzeniu, uczestnictwo w naradzie nad wyrokiem, sporządzenie uzasadnienia, udział w obowiązkowych szkoleniach organizowanych przez Pierwszego Prezesa lub uczestnictwo w posiedzeniu Rady Ławniczej SN, jeżeli został do niej wybrany (art. 68 § 2 i 3 ustawy o SN). Poza wskazanym katalogiem znajdują się inne czynności wykonywane przez ławników w sądzie. Przyczyną regulacji jest (podobnie jak w odniesieniu do ławników sądów powszechnych) brak przysługującego ławnikowi za ten czas wynagrodzenia od pracodawcy. Co zostało już uprzednio wskazane, brak jest możliwości przyznania rekompensaty pieniężnej za sporządzanie uzasadnienia przez ławnika SN, bowiem regulamin SN wyłącza uprawnienie ławnika w tej kwestii.

Wysokość rekompensaty dla ławników SN biorących udział w rozpoznawaniu spraw w Sądzie Najwyższym, za 1 dzień pełnienia obowiązków wynosi 5% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w poprzednim roku kalendarzowym, ogłaszanego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (art. 68 § 3 ustawy o SN). Stanowi to równowartość kwoty 317,31 zł³³.

Ławnicy Sądu Najwyższego zamieszkali poza Warszawą otrzymują diety oraz zwrot kosztów przejazdu i noclegu według zasad ustalonych dla sędziów sądów powszechnych (art. 69 ustawy o SN). Wskazany przepis stanowi nawiązanie do art. 59 § 3 ustawy o SN w zakresie, w jakim nie przewiduje on przesłanki z art. 158 § 1 pkt 4 p.u.s.p., zgodnie z którą kandydat na ławnika powinien być zatrudniony, prowadzić działalność gospodarczą lub mieszkać w miejscu kandydowania co najmniej od roku. Ławnicy SN mogą zatem zamieszkiwać w innej miejscowości na terenie całego kraju. Wątpliwym jest jednak możliwość zamieszkiwania poza granicami Polski. W takim wypadku możliwość pokrycia kosztów odnosiłaby się tylko do podróży na terenie kraju, o czym stanowi wspomniany art. 69 ustawy o SN. Nawiązuje on do art. 95 § 3 p.u.s.p. Sędziemu przysługuje zwrot kosztów

³³ Przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w 2022 roku, ogłaszane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 pkt 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r., poz. 504, 1504 i 2461) wynosiło 6346,15 zł – Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 9 sierpnia 2022 r. dnia 9 lutego 2023 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2022 r. (M. P. z 2023 r., poz. 171).

przejazdu z miejsca zamieszkania do siedziby sądu ustalonych na zasadach obowiązujących przy ustalaniu wysokości należności przysługujących pracownikom z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju. Nie stanowi on jednak o zwrocie kosztów przejazdu spoza innego kraju³⁴.

O czym była już wcześniej mowa, w sprawach nieuregulowanych w rozdziale odnoszącym się do ławników SN stosuje się odpowiednio przepisy działu IV rozdziału 7 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych dotyczące ławników (art. 71 ustawy o SN). Założeniem wskazanego przepisu jest niepowtarzanie całości regulacji z ustawy ustrojowej³⁵. Odnosząc się natomiast do art. 10 § 1 ustawy o SN, która stanowi o odpowiednim stosowaniu przepisy ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych w zakresie nieuregulowanym w ustawie o SN, należy uznać, że przywołany art. 71 stanowi *superfluum* ustawowe.

Odpowiednie stosowanie przepisów ustawy ustrojowej będzie obejmować kwestie odnoszące się do zgłoszenia kandydata na ławnika, jego opiniowania, odwołania ławnika z pełnionej funkcji, nieprzeprowadzania postępowania sprawdzającego, zawiadomienia pracodawcy o wyznaczeniu ławnika do udziału w rozprawie, przydzieleniu ławnika dodatkowego, zwolnienia ławnika od pracy na czas wykonywania czynności w sądzie, czy przyznawania rekompensaty przez odpowiedni organ, którym w tym wypadku jest Pierwszy Prezes SN³⁶.

6. Samorząd ławniczy – Rada Ławnicza Sądu Najwyższego

Ustawa o SN przewiduje również możliwość utworzenia organu pełniącego funkcję swoistego samorządu ławniczego, jakim jest rada ławnicza. Ławnicy SN wybierają ze swego grona Radę Ławniczą SN, jej przewodniczącego i zastępców (art. 70 § 1 ustawy o SN). Zgodnie z treścią przywołanego przepisu, w skład Rady Ławniczej może wchodzić jedynie ławnik SN. Nie sposób wybrać zatem kogokolwiek spoza ich grona.

Do zadań Rady Ławniczej SN należy w szczególności podnoszenie poziomu pracy ławników SN, ich reprezentowanie oraz pobudzanie działalności wychowawczej ławników SN w społeczeństwie. Rozwinięcie zagadnień odnoszących się do pracy Rady Ławniczej ma miejsce w Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2022 r. w sprawie sposobu wyboru, składu, struktury organizacyjnej, trybu działania oraz szczegółowych zadań Rady Ławniczej Sądu Najwyższego (Dz. U. z 2022 r., poz. 1490; rozporządzenie Prezydenta RP odnośnie do Rady Ławniczej). Brzmienie odpowiednich paragrafów przywołanego rozporządzenia jest zbliżone do rozporządzenia Ministra Spra-

³⁴ K. Szczucki, Komentarz do art. 69..., teza 1.

³⁵ K. Szczucki, Komentarz do art. 71..., teza 1.

³⁶ K. Szczucki, Komentarz do art. 71..., teza 2–8.

wiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie sposobu wyboru, składu i struktury organizacyjnej, trybu działania oraz szczegółowych zadań rady ławniczej (Dz. U. z 2006 r., Nr 23, poz. 174). W zakresie obydwu regulacji zachodzą nieliczne odrębności, odnoszące się do liczebności Rady Ławniczej, wymaganego kworum do zwołania posiedzenia Rady, czy samej kolejności regulacji. Prawa i obowiązki obydwu ciał kolegialnych są natomiast tożsame.

Inaczej niż w stosunku do radu ławniczej, na gruncie rozporządzenia Prezydenta RP odnośnie do Rady Ławniczej dokonano określenia kwestii kadencji Rady, sprawozdania końcowego z jej działalności, czy przekazania dokumentacji. Rada wybierana jest na okres kadencji ławników SN. W przypadku zmniejszenia liczby członków Rady, przeprowadza się wybory uzupełniające. Przewodniczący sporządza sprawozdanie końcowe z realizacji zadań Rady w danej kadencji, które przedstawia na ostatnim posiedzeniu tej Rady. Po ostatnim jej posiedzeniu w danej kadencji, przewodniczący przekazuje dokumentację Rady, w tym protokoły z jej posiedzeń, Pierwszemu Prezesowi SN (§ 9 ust. 1–3 rozporządzenia Prezydenta RP odnośnie do Rady Ławniczej).

7. Problemy w zakresie instytucji ławników SN oraz jej ocena

Problemy wokół instytucji ławników SN pojawiły się jeszcze przed uchwaleniem ustawy i jej wejściem w życie, bowiem na etapie przedstawienia projektu ustawy przez Prezydenta RP. Wątpliwości odnosiły się do ich kompetencji orzeczniczych w zakresie skarg nadzwyczajnych i rozpoznawania spraw dyscyplinarnych. Wskazywano, że od sędziów w Sądzie Najwyższym wymaga się wysokiego poziomu wiedzy prawniczej z uwagi na skomplikowany charakter problemów prawnych tam rozstrzyganych. Rolą Sądu Najwyższego jest przecież m.in. orzekanie w przedmiocie problemów prawnych, z którymi nie mogą sobie poradzić sądy powszechne. Z tego powodu za zbędny uznano udział ławników przy rozpoznawaniu skarg nadzwyczajnych. Podnoszono, że w przypadku oceny skomplikowanych problemów prawnych, obecność sędziów społecznych nie przyniesie korzyści dla wymiaru sprawiedliwości. Wskazywano, że ławnicy nie posiadają wiedzy prawniczej, niezbędnej do oceny odpowiedzialności dyscyplinarnej, gdy jej przedmiotem jest oczywiste i rażące naruszenie prawa przez sędziego. Osoba bez wykształcenia prawniczego i skończonej aplikacji prawniczej nie ma kompetencji do oceny wskazanych kwestii. Innym problemem była natomiast kwestia wyboru ławników SN przez Senat, co uznano za sprzeczne z art. 10, 173 i 178 ust 1 Konstytucji RP z uwagi na pośredni wpływ organu władzy państwowej na formowanie składów orzekających. Przed

uchwaleniem ustawy projekt umożliwił wniesienie skargi nadzwyczajnej grupie 20 senatorów, co budziło jeszcze większe kontrowersje³⁷.

Dokonując oceny wskazanej instytucji należy wskazać na wątpliwości odnoszące się do sposobu wyboru i odwoływania ławników SN przez Senat. Inaczej ocenia się wybór dokonywany przez rady gmin w odniesieniu do ławników sądów powszechnych. Rada gminy jest organem bardziej zdecentralizowanym niż Senat, a przy tym zapewniającym odpowiednią niezależność w stosunku do władzy państwowej. Duże zagrożenie zdaniem autora poglądu odnoszącego się do kwestionowania sposobu wyboru ławników SN niesie również aktualna dwupartyjność Senatu. W takim wypadku, istnieje zagrożenie, że wybrani ławnicy będą reprezentować interesy polityczne jednej z dwóch partii. W wątpliwość można poddać również bezstronność tak wybranych ławników. Jako sposób rozwiązania wskazanego problemu autor podaje możliwość przeprowadzania wyborów ławników SN przez organy uchwałodawcze jednostek samorządu terytorialnego (powiatów lub województw) lub wprowadzenie wyborów jak w Niemczech, w których ławników wybierają reprezentanci legislatury i judykatury. Zdaniem autora prowadziłoby to do zwiększenia bezstronności i niezależności sędziów społecznych oraz zapewniało pluralizm wyborów³⁸. Innym rozwiązaniem byłoby umożliwienie wyboru ławników SN organom Sądu Najwyższego, np. Pierwszemu Prezesowi SN, czy Kolegium SN. W odniesieniu do ławników sądów powszechnych prezes sądu ma realny wpływ na wybór sędziów społecznych. Może zgłaszać kandydatów na ławników. Inaczej jest w Sądzie Najwyższym, w którym żaden z organów sądu nie ma uprawnień do zgłaszania kandydatów. Należałoby rozważyć powyższą kwestię. Wskazywano również na brak spójności systemowej w zakresie instytucji ławników – jej dotychczasowego funkcjonowania w sądach I instancji. Zagrożenia dla stron postępowania upatrywano w niewyposażeniu ławników w immunitet formalny³⁹.

W piśmiennictwie zwraca się uwagę zarówno na aspekty pozytywne i negatywne instytucji ławników SN. Jej zaletą jest dostrzeganie przez ustawodawcę konieczności udziału czynnika społecznego w orzekaniu, a zatem realizacja art. 182 Konstytucji RP, jak również pokładanie nadziei w instytucji sędziów społecznych. Aspektem negatywnym jest natomiast wdrożenie ławników do organu judykatury, do którego sędziowie społeczni najmniej przystają. Wydaje się zatem, że dużo bardziej zasadnym byłoby wprowadzenie

³⁷ Druk nr 2003..., s. 173–175, 191–192, Opinia Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia” dotycząca prezydenckiego projektu ustawy o Sądzie Najwyższym <https://obserwatoriumdemokracji.pl/wp-content/uploads/2017/09/Opinia-Stowarzyszenia-Sędziów-Polskich.pdf> (dostęp: 14 kwietnia 2023 r.), s. 13.

³⁸ M. B a s a, *Institucja ławników...*, s. 92–93.

³⁹ A. K o t o w s k i, *Ławnicy Sądu Najwyższego – dylematy wyboru*, <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art37889801-artur-kotowski-lawnicy-sadu-najwyzszego-dylematy-wyboru> (dostęp: 13 kwietnia 2023 r.).

wskazanej instytucji do sądów orzekających w I instancji, w ramach innej kategorii spraw karnych, czy przywrócenie ławniczych składów kolegialnych do sądów rejonowych.

Można zastanawiać się również nad wykonywaniem przez ławników ich zadań w zakresie sprawowania wymiaru sprawiedliwości, szczególnie w odniesieniu do rozpoznawanych spraw dyscyplinarnych. Ławnicy SN mogą (podobnie jak sędziowie przysięgli w wielkiej ławie przysięgłych Francji doby Wielkiej Rewolucji Francuskiej, która ostatecznie została zniesiona na skutek niezrozumienia roli przez sędziów społecznych) być przekonani, że ich zadanie polega na ocenie faktów i wydaniu wyroku skazującego/uniewinniającego, a zatem inaczej niż w odniesieniu do specyfiki sprawy dyscyplinarnej⁴⁰.

Wskazana instytucja może budzić wątpliwości również w zakresie dostępności innych przejawów udziału czynnika społecznego, jak jawność rozprawy czy obecność przedstawiciela społecznego, które stanowią realizację zasady udziału czynnika społecznego poza sferą orzekania. Społeczeństwo może uczestniczyć jako publiczność, czy *quasi*-strona w toku postępowania przed Sądem Najwyższym. W pewnej kategorii spraw sfera orzekania powinna zostać przeznaczona dla profesjonalistów. Jedną z nich są właśnie sprawy rozpoznawane przed Sądem Najwyższym⁴¹.

Wątpliwości budziła również możliwość pełnienia funkcji ławnika po upływie kadencji, gdy został on wyznaczony do składu orzekającego przed jej upływem, zaś sprawa została wywołana po upływie kadencji⁴². Komplikacje zaszły także w toku wyborów Rady Ławniczej SN, które ostatecznie zostały powtórzone⁴³. Innym problemem była kwestia wspólnych tóg i biretów, szczególnie w okresie pandemii COVID-19⁴⁴.

Przeciwnicy ławników SN podnoszą, że instytucja ta jest swego rodzaju ewenementem na skalę światową i nie sposób szukać jej odpowiednika w systemach prawnych innych państw⁴⁵. Wskazana kwestia może prowadzić do refleksji w zakresie sensu jej istnienia w ramach polskiego systemu prawnego i stopniowej likwidacji. Czynnikiem przesądzającym o konieczności

⁴⁰ M. B a s a, Instytucja ławników..., s. 95.

⁴¹ M. B a s a, Instytucja ławników..., s. 95.

⁴² Sprawy dyscyplinarne czekają, bo zabrakło ławników w Sądzie Najwyższym, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/zabraklo-lawnikow-w-sadzie-najwyzszym-sprawy-dyscyplinarne,519600.html> (dostęp: 13 kwietnia 2023 r.).

⁴³ Konflikt między ławnikami w SN – finał będzie... w prokuraturze, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/zawiadomienie-do-prokuratury-w-sprawie-wyborow-do-rady-lawniczej,483206.html> (dostęp: 13 kwietnia 2023 r.).

⁴⁴ Od batalii o togi, po odsuwanie od spraw – niełatwe życia ławnika w SN, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/lawnicy-sadu-najwyzszego-chca-rozpatrywac-protesty-wyborcze,500620.html> (dostęp: 13 kwietnia 2023 r.).

⁴⁵ Inaczej Opinia Stowarzyszenia Sędziów..., s. 17–18, gdzie wskazuje się, że obecność ławników w Sądach Najwyższych „nie jest zjawiskiem obcym systemom prawnym innych państw”.

ści odchodzenia od instytucji jest wielokrotnie podnoszony zakres kompetencji orzeczniczych Sądu Najwyższego, w tym pełnienie roli sądu kasacyjnego i sprawowanie nadzoru judykacyjnego nad wydawanymi rozstrzygnięciami sądów powszechnych⁴⁶.

Zwolennicy instytucji ławników SN zwracają uwagę na kwestię odnoszącą się do kontroli ustaleń faktycznych poczynionych przez sądy powszechne w przypadku rozpoznawania skarg nadzwyczajnych. Podnoszą oni również, że zagadnienia ustaleń faktycznych są również przedmiotem postępowań dyscyplinarnych, co zbliża pozycję ławnika do pozycji sędziów społecznych w postępowaniu przed sądem I instancji. Różnicą jest tu brak możliwości przeprowadzania dowodów przed Sądem Najwyższym. Należy zauważyć, że rozpoznawanie wskazanej kategorii spraw stanowi ograniczenie zasady bezpośredniości, a z zasady ławnicy stykają się z materiałem dowodowym na sali rozpraw, co poddaje w wątpliwość sens wprowadzenia ławników do Sądu Najwyższego⁴⁷. Zwolennicy instytucji wskazują również, że ławnicy SN starannie wypełniają powierzone im obowiązki – zapoznają się z aktami spraw, czy są przygotowani do rozpraw⁴⁸. Przejawem aktywnego uczestnictwa w sprawie może być zgłoszenie zdania odrębnego przez ławnika SN⁴⁹.

Patrząc przez pryzmat dostępności innych form udziału czynnika społecznego, niewystarczającym zdaje się być argument dotyczący wprowadzenia ławników do najwyższej instancji sądowej kraju, odnoszący się do przeciwdziałania rutynie sędziów SN, czy uspołecznienia instytucji. O ile można zrozumieć sens udziału czynnika społecznego w sprawach karnych I instancji, w których wiedza i doświadczenie życiowe ławników może przysłużyć się przy ustaleniu stanu faktycznego, czy ocenie dowodów, o tyle nie sposób znaleźć argumentów za ich obecnością w składach orzekających w Sądzie Najwyższym. Ławnicy SN nie zapewniają żadnego wkładu merytorycznego w rozpoznawaniu sprawy. Z tego powodu należy uznać, że ustawodawca zdaje się wprowadzać instytucje, które nie odpowiadają polskim realiom orzeczniczym, jak również potrzebom w zakresie składów orzekających w I instancji. Moim zdaniem wprowadzona instytucja ławników SN nie przystaje do realiów polskiej historii prawa, jak również praktyki. Na przestrzeni lat w polskim systemie prawnym udział czynnika społecznego nie obejmował procedury odwoławczej. W tym zakresie należy również zwrócić uwagę na niekonsekwencję ustawodawcy i brak spójności. Wprowadza on

⁴⁶ Konflikt między ławnikami...

⁴⁷ Ławnicy w Sądzie Najwyższym...

⁴⁸ Ławnikowi w Sądzie Najwyższym pod górkę, a prezydent chce wydłużenia kadencji, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/ławnicy-w-sadzie-najwyzszym-prezydent-chce-wydłużenia-ich,506706.html> (dostęp: 13 kwietnia 2023 r.).

⁴⁹ SN: Prokurator wydalona z zawodu, ławnik składa zdanie odrębne, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/prokurator-wydalona-z-zawodu-ławnik-sn-sklada-zdanie-odrebne,412561.html> (dostęp: 13 kwietnia 2023 r.).

ławników do sądu najwyższej instancji, w którym rozpoznaje się głównie problemy prawne (pobocznie kwestie dotyczą stanu faktycznego w zakresie skargi nadzwyczajnej), przy niewdrożeniu instytucji do sądów odwoławczych, przed którymi przeprowadzanie dowodów, czy zarzuty odnoszące się do błędów w ustaleniach faktycznych występują znacznie częściej. Z tego powodu należy podzielić głosy przeciwników instytucji i rozważyć jej likwidację.

Bibliografia

Literatura

1. Basa M., Instytucja ławników Sądu Najwyższego, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny, Społeczny* 2020, Tom 82, nr 1.
2. Murzynowski A., *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994.
3. Szczucki K. (red.), *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*, wyd. II, LEX 2021.
4. Szumiło-Kulczycka D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. II, LEX 2022.

Akty prawne

1. Komunikat prezesa głównego urzędu statystycznego z dnia 9 sierpnia 2022 roku w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w drugim kwartale 2022 roku (M. P. z 2022 r., poz. 764).
2. Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2022 roku w sprawie sposobu wyboru, składu, struktury organizacyjnej, trybu działania oraz szczegółowych zadań Rady Ławniczej Sądu Najwyższego (Dz. U. z 2022 r., poz. 1490).
3. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 roku Regulamin urzędowania sądów powszechnych (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 2514).
4. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 lipca 2022 roku Regulamin Sądu Najwyższego (Dz. U. z 2022 r., poz. 1489).
5. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie sposobu wyboru, składu i struktury organizacyjnej, trybu działania oraz szczegółowych zadań rady ławniczej (Dz. U. z 2006 r., Nr 23, poz. 174).
6. Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 23 listopada 1990 r. Regulamin Senatu (tekst jedn. M. P. z 2018 r., poz. 846).
7. Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 roku o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5).
8. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 roku Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 217).

Orzecnictwo

1. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2020 r., sygn. II DZP 1/20, LEX nr 3082409.
2. Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2019 r., sygn. I NSNZP 1/19, LEX nr 2729315.
3. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 1998 r., sygn. K 3/98, LEX nr 33153.
4. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2012 r., sygn. U 3/11, LEX nr 1230135.
5. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 kwietnia 1999 r., sygn. K 8/99, LEX nr 36399.

Inne źródła

1. Artur Kotowski: Ławnicy Sądu Najwyższego – dylematy wyboru, <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art37889801-artur-kotowski-lawnicy-sadu-najwyzszego-dylematy-wyboru> (dostęp: 13 kwietnia 2023 r.).
2. Druk nr 2003. Przedstawiony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy o Sądzie Najwyższym, [https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/5AB89A44A6408C3CC12581D800339FED/\\$File/2003.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/5AB89A44A6408C3CC12581D800339FED/$File/2003.pdf) (dostęp: 14 kwietnia 2023 r.).
3. Ławnikowi w Sądzie Najwyższym pod górkę, a prezydent chce wydłużenia kadencji, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/lawnicy-w-sadzie-najwyzszym-prezydent-chce-wydluzenia-ich,506706.html> (dostęp: 13 kwietnia 2023 r.).
4. Od batalii o togi, po odsuwanie od spraw – niełatwe życia ławnika w SN, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/lawnicy-sadu-najwyzszego-chca-rozpatrywac-protesty-wyborcze,500620.html> (dostęp: 13 kwietnia 2023 r.).
5. Opinia Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia” dotycząca prezydenckiego projektu ustawy o Sądzie Najwyższym, <https://obserwatoriumdemokracji.pl/wp-content/uploads/2017/09/Opinia-Stowarzyszenia-Sędziów-Polskich.pdf> (dostęp: 14 kwietnia 2023 r.).
6. SN: Prokurator wydalona z zawodu, ławnik składa zdanie odrębne, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/prokurator-wydalona-z-zawodu-lawnik-sn-sklada-zdanie-odrebne,412561.html> (dostęp: 13 kwietnia 2023 r.).
7. Sprawy dyscyplinarne czekają, bo zabrakło ławników w Sądzie Najwyższym, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/zabraklo-lawnikow-w-sadzie-najwyzszym-sprawy-dyscyplinarne,519600.html> (dostęp: 13 kwietnia 2023 r.).

Lay judges in the Supreme Court

Abstract

This paper deals with the new institution of Supreme Court lay judges. Judicial powers, rights and obligations of, and a designation process for Supreme Court lay judges are presented, and a self-governing body of lay judges, or the Lay Council of the Supreme Court, is addressed. Challenges with the institution are discussed and the institution is evaluated. The purpose of the paper is to show problems arising out of the institution of Supreme Court lay judges, and to consider the elimination of the institution. The institution is found to be non-aligned with the Polish legal culture. The main problem is claimed to be the participation of the social factor in the process of examining cases before the highest court while the general rule is that lay judges do not participate in deciding cases before appellate courts.

Kew words

Lay judges, Supreme Court, social factor.